

ਕੂਕਾਂ - ਕਾਂਗੜੇ

ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਰਵਾਇਤੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ ਰਲ ਕੇ ਖੇਡਦੇ ਹਨ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਵੀ ਬੱਚੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖੇਡਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਦੋ ਟੋਲੀਆਂ ਖੇਡਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਜਿੱਥੇ ਲੁਕਾਉਣ ਅਤੇ ਖੋਜਣ ਦੀ ਰੁਚੀ ਜਗਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਵੀ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਖੇਡ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਖਿਡਾਰੀ ਦੋ ਟੋਲੀਆਂ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਟੋਲੀਆਂ ਜਿਸ ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਖੇਡਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਖਿਡਾਰੀ ਇੱਕ ਥਾਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ 'ਕੂਕਾਂ ਕਾਂਗੜੇ' ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਦੇ ਕੇ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਮੱਲੇ ਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲੁਕਵੀਆਂ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਕੋਲੇ ਜਾਂ ਸਲੇਟੀਆਂ ਨਾਲ ਲਕੀਰਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਟੋਲੀ ਲੁਕਵੀਆਂ ਥਾਂਵਾਂ ਉੱਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲਕੀਰਾਂ ਮਾਰਦੀ ਹੈ। ਕੁੱਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਖਿਡਾਰੀ ਜਦ 'ਕੂਕਾਂ ਕਾਂਗੜੇ' ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੋਵਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਵਾਪਸ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਖੇਡ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧੀ ਟੀਮ ਦੂਜੀ ਟੀਮ ਵੱਲੋਂ ਮਾਰੀਆਂ ਲਕੀਰਾਂ ਤੇ ਕਾਂਟੇ ਫੇਰ ਕੇ ਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਤੇ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਖਿਡਾਰੀ ਆਪਣੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਲਕੀਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਜੋ ਲਕੀਰਾਂ ਕੱਟਣੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਜਿਸ ਟੋਲੀ ਦੀਆਂ ਵੱਧ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਉਹ ਟੋਲੀ ਜਿੱਤ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

- ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ਰਮਾ

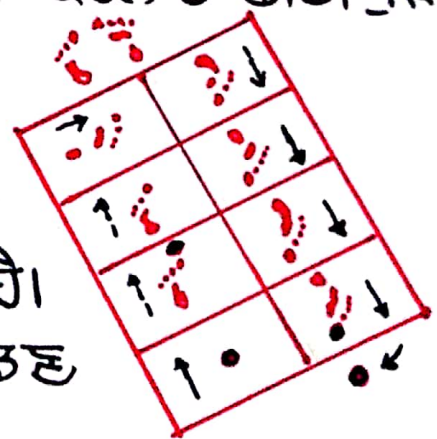
ਪੀਚੇ ਬੱਕਰੀ

ਪੀਚੇ ਬੱਕਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪੁਰਾਤਨ ਖੇਡ ਹੈ। ਕੁੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਖੇਡ ਸਭ ਤੋਂ ਹਰਮਨ-ਪਿਆਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਘਾਨਾ, ਸਟਾਪੂ, ਡੀਟੀ ਪਾੜਾ, ਸਮੁੰਦਰ ਪਟੜਾ, ਅਤੇ ਅੱਡੀ ਟੱਪਾ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੁੜੀਆਂ ਆਮ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਘਰ ਦੇ ਕੱਚੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਧਰਤੀ ਤੇ ਅੱਠ ਜਾਂ ਦਸ ਖਾਨੇ ਵਾਹ ਕੇ ਖੇਡਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਖੇਡਣ ਲਈ ਇੱਕ ਡੀਟੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਡੀਟੀ ਕਿਸੇ ਘੜੇ ਦੀ ਠੀਕਰੀ ਨੂੰ ਗੋਲ ਕਰਕੇ ਬਣਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਖੇਡ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸਮੇਂ ਇਸ ਦੇ ਨਿਯਮ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੁੜੀਆਂ ਇੱਕ ਦੂਜੀ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਖੇਡਣ ਲਈ ਪੁੱਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਾਰੀ ਵਾਲੀ ਕੁੜੀ ਡੀਟੀ ਨੂੰ ਸਿਰ ਦੇ ਉੱਤੋਂ ਦੀ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਬਣੇ ਖਾਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਦੀ ਹੈ। ਡੀਟੀ ਦਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖਾਨੇ ਦੀ ਲਕੀਰ ਨੂੰ ਛੋਹਣ ਤੇ ਵਾਰੀ ਕੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਾਰੀ ਵਾਲੀ ਕੁੜੀ ਫਿਰ ਇੱਕ ਲੱਤ ਦੇ ਭਾਰ ਤੇ ਡੀਟੀ ਨੂੰ ਠੋਕਰਾਂ ਮਾਰਦੀ ਹੋਈ ਖਾਨਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਟੀਚਾ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਤੇ ਡੀਟੀ ਮੁੜ ਦੂਜੇ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਸਾਰੇ ਖਾਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਣ ਤੇ ਅਖੀਰ ਖਾਨਾ ਭੁੱਕਣ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਖਾਨਾ ਭੁੱਕ ਕੇ ਖੇਡਣ ਵਾਲੀ ਕੁੜੀ ਸਾਹ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਸੀਮਤ ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਖੇਡ ਸਿਰਜ ਕੇ ਆਪਣਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜਗਤ ਸ਼ਿਖਾ ਸ਼ਿਖੀ

ਨੂਣ ਮਿਆਣੀ

ਨੂਣ ਮਿਆਣੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆ ਬਰੈਰ ਕਿਸੇ ਖਰਚ ਤੋਂ ਖੇਡੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਬਿੱਲ-ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮਾਂ ਜਾਂ ਰੱਖੜਾ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਦਿਲਚਸਪ ਖੇਡ ਹੈ। ਇਹ ਖੇਡ ਆਮ ਕਰਕੇ ਪਾਲੀ ਮੁੰਡੇ ਹੀ ਖੇਡਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਖਿਡਾਰੀਆਂ, ਸਮੇਂ, ਸਥਾਨ ਦੀ ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ-ਮਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਸਮਾਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਲੀਕਾਂ ਵਾਹ ਕੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾ ਕੇ ਸੜਕ ਬਣਾ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੜਕ ਦੇ ਇੱਕ ਸਿਰੇ ਤੇ ਮੈਦਾਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਇੱਕ ਵਰਗਾਕਾਰ ਸੰਦੂਕ ਬਣਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਚੌਰਸ ਘੇਰੇ ਅਤੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜਿੱਥੇ ਸੜਕਾਂ ਕੱਟਦੀਆਂ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਫੇਰੀ ਲਾ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਜਣਾ ਦਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਦੂਜੇ ਭੱਜਦੇ ਹਨ। ਭੱਜਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਮੁੱਠ ਭਰ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਫੜਿਆ ਜਾਵੇ ਉਹ ਮਦੀਨ, ਜੋ ਟੱਪ ਜਾਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਦੋੜਣ, ਛੜ੍ਹਪਾ ਮਾਰਨ ਤੇ ਝਾਕਾ ਦੇਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਰ ਖਿਡਾਰੀ ਸੰਦੂਕ ਦੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਮਦੀਨ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ - 'ਬਿੱਲ-ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮਾਂ,

ਰੋਟੀ ਪੱਕੀ ਏ ਕਿ ਨਾਂ ?'

ਮਦੀਨ ਖਿਡਾਰੀ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਂਹ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਹਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਦੋਨੋਂ ਪਾਸਿਓਂ ਖਿਡਾਰੀ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਛੂਹਣ ਲਈ ਦੌੜਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਛੂਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਫੜਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕੰਧੇੜੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਹੁਟੇ ਦੇਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖੇਡ ਦੁਬਾਰਾ ਫਿਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

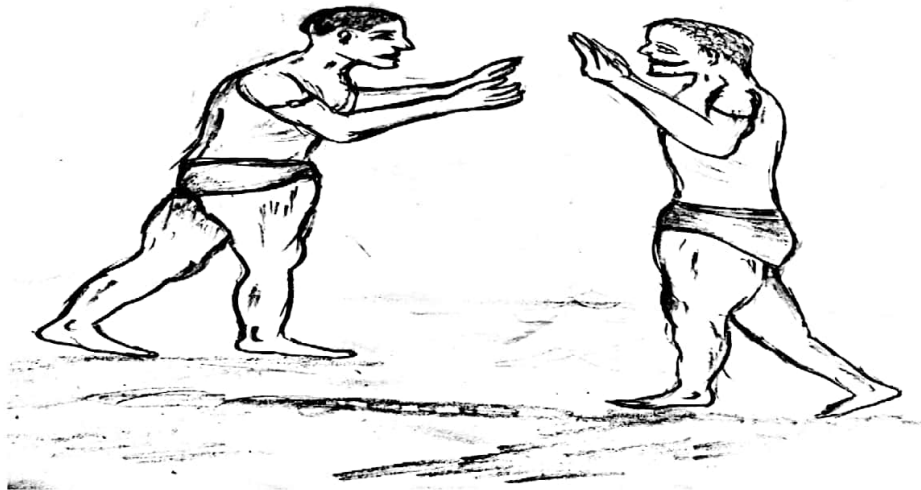
ਰੱਸਾ - ਕਸ਼ੀ

ਰੱਸਾ - ਕਸ਼ੀ ਇੱਕ ਪੁਰਾਤਨ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਵਾਲੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹਾਈ ਖੇਡ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਖੇਡ ਜ਼ੋਰ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਖੁਰਾਕ ਨੂੰ ਹਜ਼ਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਖੇਡ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਟੀਮਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵੱਲ ਰੱਸੇ ਨੂੰ ਖਿੱਚਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਇੱਕੋ ਜਿੰਨੇ ਖਿਡਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਰੱਸੇ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਸਿਰਿਆਂ ਤੇ ਬੀਂਡੀ ਪਾ ਕੇ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਖਿਡਾਰੀ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਖਿਡਾਰੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਰਲ੍ਹਕੇ ਜ਼ੋਰ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਵੀ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਰੱਸਾ ਖਿੱਚਦਿਆਂ ਜੋ ਟੀਮ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਲੱਗੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਲੰਘ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਜਿੱਤ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਖੀ

ਸੋਚੀ-ਪੱਕੀ

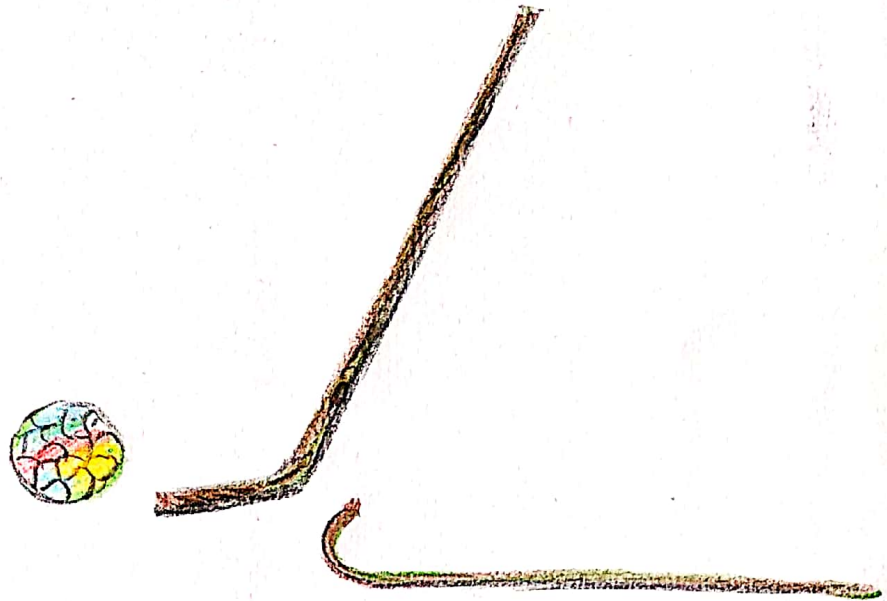

ਇਹ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮੰਨੀ-ਪ੍ਰਮਾਣੀ ਧੱਕੜ ਖੇਡ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇਹ ਹੁਸੀਨ ਖੇਡ ਬੀਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਯਾਦ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਖੇਡ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਹਮਲਾ ਰੋਕਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਪਕੇਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਕੁਸ਼ਤੀ ਵਾਂਗ ਸੋਚੀ-ਪੱਕੀ ਨੂੰ ਵੀ ਦੋ ਖਿਡਾਰੀ ਹੀ ਖੇਡਦੇ ਹਨ। ਦੋਨੋਂ ਪਹਿਲਵਾਨ ਪਿੰਡੇ ਤੇ ਤੇਲ ਮਲ ਕੇ ਅਖਾੜੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੀ ਛਾਤੀ ਵਿੱਚ ਜੋਰ ਨਾਲ ਤਲੀ ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸਦੀ ਜੋਰਦਾਰ ਅਵਾਜ਼ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤਲੀ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਨੇ ਰੋਕਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਵਿਰੋਧੀ ਖਿਡਾਰੀ ਗੁੱਟ ਫੜ ਕੇ ਰੋਕ ਜਾਂ ਤੇਗ ਲਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਜੇਤੂ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤਲੀਆਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਜੇਕਰ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਵਾਪਸ ਆਪਣੇ ਪਾਸੇ ਆ ਜਾਵੇ ਉਹ ਜੇਤੂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

— ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ

ਖਿੱਦੇ - ਖੂੰਡੀ

ਖਿੱਦੇ - ਖੂੰਡੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੇਂਡੂ ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਲੋਕ-ਖੇਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਿਕਸਤ ਖੇਡ ਹਾਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਡ ਲਈ ਇੱਕ ਲੀਰਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਖਿੱਦੇ ਅਤੇ ਲੱਕੜ ਦੀ ਬਣੀ ਖੂੰਡੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਖੂੰਡੀਆਂ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਤੋਂ ਬਣਾ ਲਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਥਾਂ ਨੂੰ ਖੇਡ ਦਾ ਮੈਦਾਨ ਮੰਨਕੇ ਦੋ ਟੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਖੇਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖੇਡ ਮੈਦਾਨ ਅਤੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਗਿਣਤੀ-ਮਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਦੋਹਾਂ ਟੋਲੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਟੀਚਾ ਹਰ ਹੀਲੇ ਖਿੱਦੇ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਲਿਜਾ ਕੇ ਗੋਲ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਖਿੱਦੇ ਨੂੰ ਖੂੰਡੀ ਨਾਲ ਟੁੱਲ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਖਿੱਦੇ ਮਿੱਥੇ ਪਾਸਿਓਂ ਮੈਦਾਨ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਗੋਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵੱਧ ਗੋਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਟੋਲੀ ਜੇਤੂ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

- ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ

ਪੀਲੁ ਪਲਾਂਗੜਾ ਜਾਂ ਡੰਡਾ ਡੁੱਕ

ਇਸ ਖੇਡ ਰਾਹੀਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਲਚਕੀਲੇਪਨ, ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਚੁਸਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ਕਾਨੀ ਦੇਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਖੇਡ ਅਮ ਕਰਕੇ ਛੋਟੇ ਕੰਦ ਦੇ ਲਚਕੀਲੇ ਰੁੱਖਾਂ ਹੇਠ ਖੇਡੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਬੱਚੇ ਰੁੱਖਾਂ ਹੇਠ ਇੱਕ ਗੋਲ ਦਾਇਰਾ ਵਾਹ ਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਡੰਡਾ ਰੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਖੇਡ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਪੁੱਗਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਡੰਡੇ ਨੂੰ ਲੱਤ ਹੇਠੋਂ ਦੀ ਕੰਦ ਕੇ ਦੂਰ ਵਗਾਹ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਦਾਈ ਵਾਲਾ ਬੱਚਾ ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਡੰਡਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲਿਆ ਕੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇੰਨੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਬਾਕੀ ਬੱਚੇ ਰੁੱਖਾਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੁੱਝ ਟਾਹਣੀਆਂ ਨਾਲ ਲਮਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦਾਈ ਵਾਲਾ ਬੱਚਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਦੌੜਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਕਾਨੀਆਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਦਾਅ ਬਚਾ ਕੇ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਡੰਡਾ ਡੁੱਕ ਲਵੇ ਤਾਂ ਦਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਵਾਰੀ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਪਹਿਲਾਂ ਫੜਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵਾਰੀ ਉਸ ਸਿਰ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

— ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ

ਗੁੱਲੀ - ਡੰਡਾ

ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੀ ਅਤੇ ਮੰਨੇਰਜਕ ਖੇਡ ਹੈ। ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਰ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ

ਖੇਡੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਖਿਡਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਗੁੱਲੀ ਅਤੇ ਡੰਡੇ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਮਾਪ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਵਾਰੀ ਲੈਣ ਲਈ ਖਿਡਾਰੀ ਗੁੱਲੀ ਦੀਆਂ ਡੰਡੇ ਨਾਲ ਬੱਚੀਆਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਵੱਧ ਬੱਚੀਆਂ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਵਾਰੀ ਪਹਿਲਾਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਵਾਰੀ ਵਾਲਾ ਖਿਡਾਰੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਗੋਲ ਦਾਇਰਾ ਵਾਹ ਕੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜੋ ਖੁੱਤੀ ਪੁੱਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਗੁੱਲੀ ਰੱਖ ਕੇ ਰਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਡੰਡੇ ਨੂੰ ਖੁੱਤੀ ਤੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਵਿਰੋਧੀ ਖਿਡਾਰੀ ਦੂਰ ਗਈ ਗੁੱਲੀ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਡੰਡੇ ਉੱਪਰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਗੁੱਲੀ ਡੰਡੇ ਤੇ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਗੋਲ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵਾਰੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਖਿਡਾਰੀ ਗੁੱਲੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਡੰਡੇ ਨਾਲ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਗੁੱਲੀ ਨੂੰ ਬੱਘ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿੱਥੇ ਗੁੱਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉੱਥੋਂ ਡੰਡੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਫਿਰ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਵਿਰੋਧੀ ਖਿਡਾਰੀ ਬੱਘ ਲੱਗੀ ਗੁੱਲੀ ਨੂੰ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਬੁੱਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਵਾਰੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

- ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ

ਡੁੱਮਣਾ ਮਖਿਆਲ

ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਖੇਡਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁੱਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਬੱਚੇ ਸਿਰ

ਦਾਈ ਆ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਹੇਠਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਭਾਰ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਬੱਚੇ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁੱਠੀਆਂ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਹਿਦ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਦਾ ਛੱਤਾ ਹੋਵੇ। ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮਾਮਾ ਤੇ ਦੂਜਾ ਭਾਣਜੀ ਬਣ ਕੇ ਸਲਾਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਣਜੀ ਮਾਮੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਖਿਆਲ ਪੱਕ ਗਿਆ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਮਾਮਾ ਅੱਗੋਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਅਜੇ ਕੱਚਾ ਹੈ।' ਕੁੱਝ ਚਿਰ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਣਜੀ ਫਿਰ ਪੁੱਛਦੀ ਹੈ, "ਮਾਮਾ, ਮਾਮਾ ਸ਼ਹਿਦ ਪੱਕ ਗਿਆ ਹੈ ਚੋਣ ਚੱਲੀਏ?" ਮਾਮਾ ਕਹਿੰਦਾ 'ਆਓ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ'

ਦੋਵੇਂ ਆ ਕੇ ਛੱਤੇ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਮਾਮਾ ਛੱਤੇ ਵਿੱਚ ਡੱਕਾ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫੜ੍ਹਨ ਲਈ ਦੌੜਦੇ ਹਨ। ਮਾਮੇ ਅਤੇ ਭਾਣਜੀ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲਾਂ ਫੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾਈ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖੇਡ ਫਿਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

- ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਖੀ

ਸ਼ੇਰ - ਬੱਕਰੀ

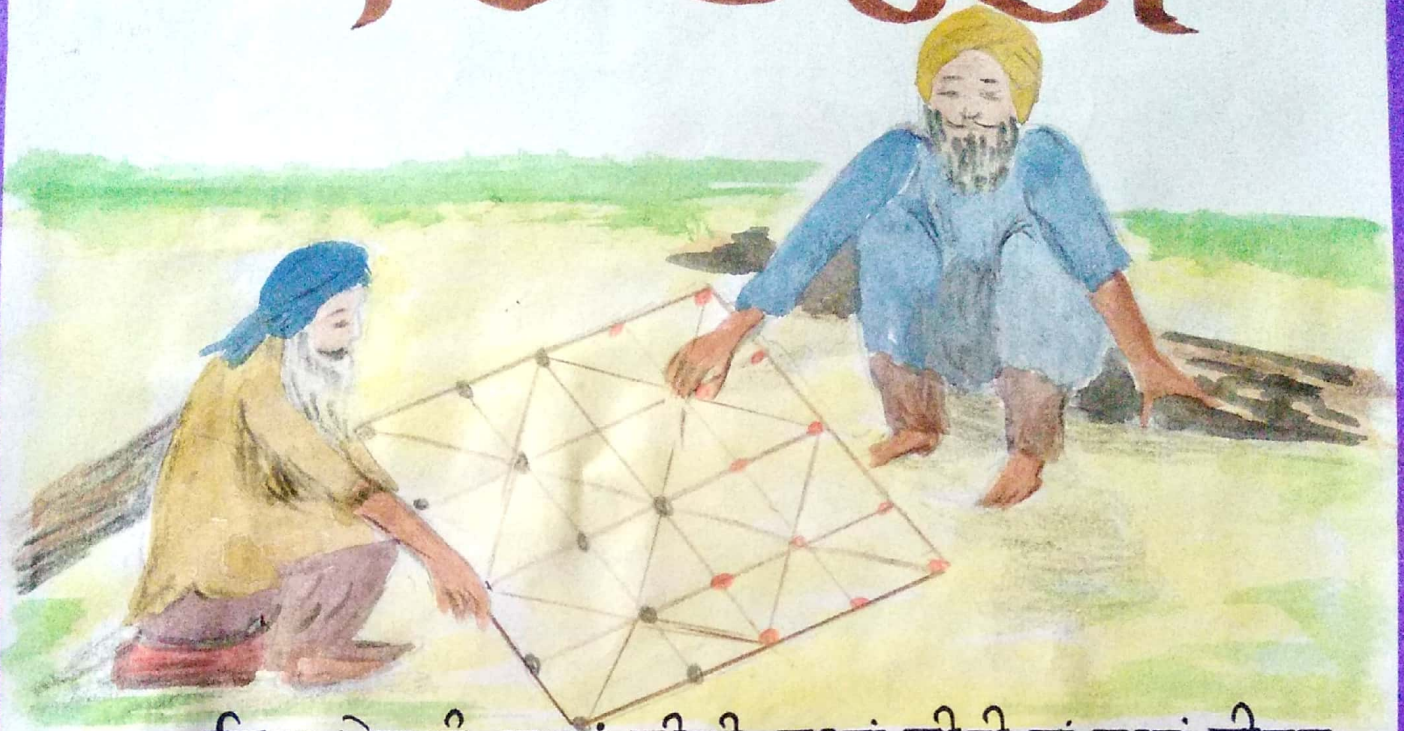
ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਇਹ ਖੇਡ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਅੱਠ-ਦਸ ਲੜਕੀਆਂ ਰਲ ਕੇ ਖੇਡਦੀਆਂ ਹਨ।

ਲੜਕੀਆਂ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨੂੰ ਬੱਕਰੀ ਚੁਣ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੜਕੀਆਂ ਇੱਕ ਦੂਜੀ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਗੋਲ ਘੇਰਾ ਬਣਾ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸ਼ੇਰ ਬਣੀ ਲੜਕੀ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੀ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਹਮਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਘੇਰੇ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਘੇਰਾ ਪਾਈ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀਆਂ ਪਰ ਦੂਜੀ ਲੜਕੀ ਦੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਘੇਰਾ ਤੋੜ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਛੁੱਟੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਛੁੱਟੇ ਜਾਣ ਤੇ ਖੇਡ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

- ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ

ਬਾਰਾਂ ਟਾਹਣੀ

ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਬਾਰਾਂ ਗੀਟੀ, ਬਾਰਾਂ ਬੀਟੀ ਜਾਂ ਬਾਰਾਂ ਬੀਕਰ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬੈਠੇ ਬਠਾਏ ਖੇਡਣ ਵਾਲੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਦੋ ਖਿਡਾਰੀ ਆਹਮੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠ ਕੇ ਖੇਡਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਦਿਮਾਗੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਡ ਲਈ ਧਰਤੀ ਤੇ ਲੀਕਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਡੱਬੇ ਬਣਾ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੋਨੋਂ ਖਿਡਾਰੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਬਾਰਾਂ - ਬਾਰਾਂ ਗੀਟੀਆਂ ਵੰਡ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਦੋਵੇਂ ਖਿਡਾਰੀ ਆਹਮੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠ ਕੇ ਡੱਬਿਆਂ ਦੇ ਘੁਰਿਆਂ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਗੀਟੀਆਂ ਰੱਖ ਕੇ ਚਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਮਝ, ਤੇਜ਼ ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਸੂਝ ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਖਿਡਾਰੀ ਦੀ ਗੀਟੀ ਉਪਰੋਂ ਆਪਣੀ ਗੀਟੀ ਟਪਾ ਕੇ ਖਾਲੀ ਘੁਰਾ ਮਲਦਿਆਂ ਗੀਟੀ ਕੱਟਦੇ ਹਨ। ਆਖਰ ਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਗੀਟੀ ਬਚ ਜਵੇ ਉਹ ਖਿਡਾਰੀ ਜੇਤੂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

- ਜਗਤਾਰ ਸ਼ਿੰਘ ਸ਼ੋਖੀ

ਕਬੱਡੀ

ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮੁੱਖ ਖੇਡ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਂ ਖੇਡ ਦਾ ਦਰਜਾ ਹਾਸਲ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਕਈ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਰਲ਼ੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁਸ਼ਤੀ, ਅਥਲੈਟਿਕਸ ਤੇ ਜਿਮਨਾਸਟਿਕ ਵੀ ਹੈ। ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ

ਜਵਾਨ ਗੱਭਰੂਆਂ ਤੱਕ ਟੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਖੇਡੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਦੋਹਾਂ ਟੀਮਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਖਿਡਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁੱਝ ਧਾਵੀ ਤੇ ਕੁੱਝ ਜਾਫੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੋਵੇਂ ਟੀਮਾਂ ਖੇਡ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਟਾਸ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਪਾਸਾ ਮੱਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿਚਕਾਰ ਵੰਡ ਕਰਕੇ ਦੋ ਢੇਰੀਆਂ ਲਾ ਕੇ ਪਾਲਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੈਫ਼ਰੀ ਵੱਲੋਂ ਸੀਟੀ ਮਾਰਨ ਤੇ ਇੱਕ ਧਿਰ ਦਾ ਖਿਡਾਰੀ ਕੌਡੀ-ਕੌਡੀ (ਕਬੱਡੀ) ਕਰਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਵੱਲ ਵਧਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ ਕੇ ਬਿਨਾ ਸਾਹ ਤੋੜੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜਦਾ ਹੈ। ਵਿਰੋਧੀ ਜਾਫੀ ਉਸ ਨੂੰ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਪਕੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਸਾਹ ਤੋੜੇ ਵਾਪਸ ਆਪਣੇ ਪਾਲੇ ਤੇ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਜਿੰਨੇ ਵਿਰੋਧੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਛੇਹਿਆ ਸੀ, ਉਨੇ ਅੰਕ ਉਸ ਦੀ ਟੀਮ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਉਹ ਫੜਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅੰਕ ਵਿਰੋਧੀ ਟੀਮ ਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਦੂਜੀ ਟੀਮ ਦਾ ਖਿਡਾਰੀ ਧਾਵਾ ਬੋਲਦਾ ਹੈ।

ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਜੇ ਟੀਮ ਵੱਧ ਅੰਕ (ਪੈਂਟ) ਲੈ ਜਾਵੇ ਉਹ ਜੇਤੂ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
(ਪੁਆਇੰਟ)

- ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ

ਮੁੰਗਲੀਆਂ ਫੇਰਨਾ

ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਸਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਦੇਸੀ ਢੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁੰਗਲੀਆਂ ਫੇਰਨਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਸਰਤ ਤੇ ਖੇਡ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ

ਸੀ। ਆਮ ਕਰਕੇ ਭਲਵਾਨਾਂ ਦੇ ਅਖਾੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੁੰਗਲੀ ਇੱਕ ਭਾਰੀ ਲੱਕੜ ਜੋ ਬੋਲਿਓਂ ਮੋਟੀ ਅਤੇ ਉੱਪਰੋਂ ਮੁੱਠ ਵਿੱਚ ਘੁੱਟੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਘੋਟਣੇ ਵਰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੁੰਗਲੀਆਂ ਦੇ ਜੋੜੇ ਨੂੰ ਮੁਘਦਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਵਾਨ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਮੁੰਗਲੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਫੜ੍ਹ ਕੇ ਕਦੇ ਪਿੱਠ, ਕਦੇ ਛਾਤੀ ਮੁਹਰੇ ਤੇ ਕਦੇ ਮੋੜਿਆਂ ਦੇ ਅੱਗੇ - ਪਿੱਛੇ, ਅਸੇ ਪਾਸੇ ਘੁਮਾ ਕੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮੇਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗੱਭਰੂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਢੰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁੰਗਲੀਆਂ ਫੇਰਦੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਤੋਂ ਇਨਾਮ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਮੁੰਗਲੀਆਂ ਫੇਰਨ ਦੀ ਖੇਡ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

- ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ

ਪਿੱਠੂ ਗਰਮ

ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੇ ਖੇਡਣ ਵਾਲੀ ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਪਿੱਠੂ ਭੰਨ ਅਤੇ ਪਿੱਠੂ ਗੋਰੀਏ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬੜੇ ਹੀ ਚਾਅ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਪੰਜ-ਛੇ ਡਿੱਕਰੀਆਂ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਖੇਡ ਦੇ ਵਿੱਚ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਖਿਡਾਰੀ ਦੋ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਟੋਲੀਆਂ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਖੇਡ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਡਿੱਕਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਗੋਲ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੂਜੀ ਉੱਪਰ ਚਿਣ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਟੋਲੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਰੀ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਟੋਲੀ ਦਾ ਇੱਕ ਖਿਡਾਰੀ ਡਿੱਕਰੀਆਂ ਤੋਂ ਸੱਤ-ਅੱਠ ਫੁੱਟ ਦੂਰ ਬਣੇ ਪਾਲੇ ਤੋਂ ਡਿੱਕਰੀਆਂ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਰੋਧੀ ਖਿਡਾਰੀ ਗੇਂਦ ਨੂੰ ਬੁੱਚਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਖਿਡਾਰੀ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਵਾਰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਡਿੱਕਰੀਆਂ ਖਿੱਲਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਟੀਮ ਆਸੇ-ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਖਿੰਡ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਿਰੋਧੀ ਖਿਡਾਰੀ ਗੇਂਦ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਿੱਠ ਤੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਹੀ ਪਹਿਲੀ ਟੋਲੀ ਵਿੱਚੋਂ ਜੇ ਕੋਈ ਡਿੱਕਰੀਆਂ ਚਿਣ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵਾਰੀ ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜੇ ਗੇਂਦ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵਾਰੀ ਵਿਰੋਧੀ ਟੀਮ ਦੀ।

- ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ

ਕੋਟਲਾ ਛਪਾਕੀ

ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਰਾਜੀ ਕੋਟਲੇ ਦੀ ਮਾਰ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਬੜੇ ਚਾਅ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਖੇਡ ਲਈ ਕੱਪੜੇ ਦਾ ਇੱਕ ਵਟਿਆ ਹੋਇਆ ਕੋਟਲਾ ਹੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਖੇਡ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਬੱਚੇ ਪੁੱਗਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਸਿਰ ਦਾਈ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਬੱਚੇ ਇੱਕ ਗੋਲ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਾਰੀ ਵਾਲਾ ਬੱਚਾ ਕੋਟਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੱਗੇ ਵਿੱਚ ਲੁਕਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦਿਆਂ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ:
'ਕੋਟਲ ਛਪਾਕੀ ਜੰਮੇ ਰਾਤ ਆਈ ਏ' ਦੂਜੇ ਬੱਚੇ ਅੱਗੋਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ:
'ਜਿਹੜਾ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਸਾਕੇ, ਉਹਦੀ ਸ਼ਾਮਤ ਆਈ ਏ।'

ਕੋਟਲੇ ਵਾਲਾ ਬੱਚਾ ਕਿਸੇ ਬੱਚੇ ਮਗਰ ਚੁੱਪ-ਚੁਪੀਤ ਕੋਟਲਾ ਰੱਖ ਕੇ ਚੱਕਰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਚੱਕਰ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੂਜਾ ਬੱਚਾ ਕੋਟਲਾ ਚੁੱਕ ਲਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਦਾਈ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮਗਰ ਕੋਟਲਾ ਮਾਰਨ ਦੌੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਾਈ ਵਾਲੇ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਆ ਬੈਠਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਦਾਈ ਵਾਲਾ ਚੱਕਰ ਪੂਰਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕੋਟਲਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਚੱਕਰ ਪੂਰਾ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਦਾਈ ਬਦਲ ਕੇ ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਿਰ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

-ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ :

ਖੋਪੜ

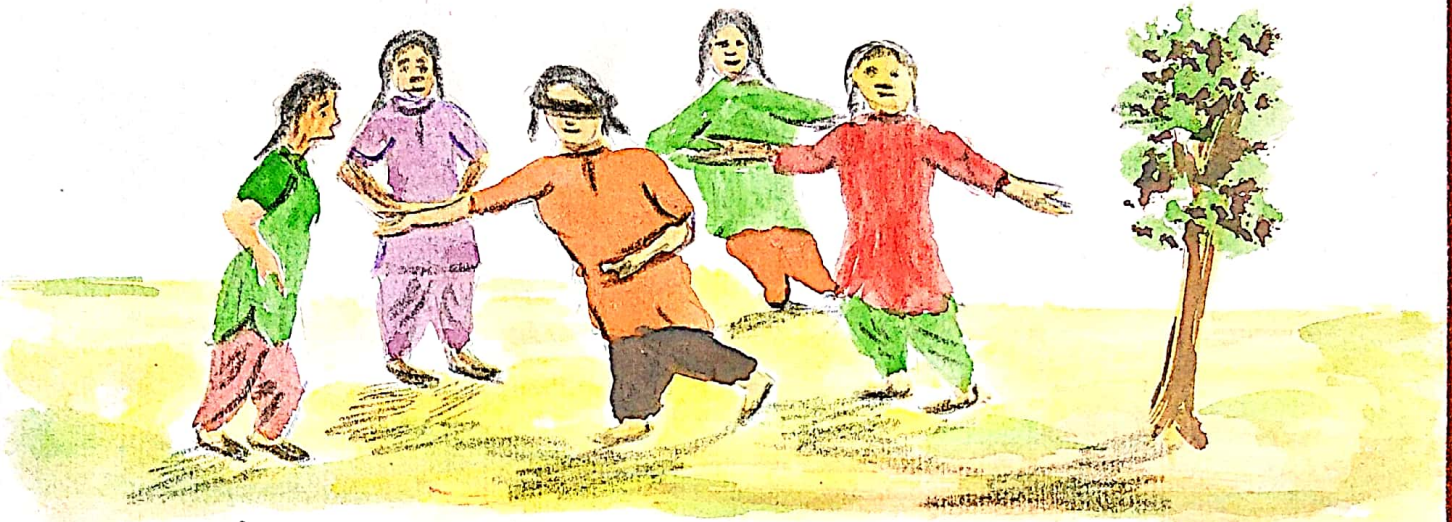

ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਸੂਝਵਾਨ ਗੱਭਰੂ ਜਾਂ ਵਡੇਰੀ ਉਮਰ ਦੇ ਆਦਮੀ ਖੇਡਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਖੇਡ ਅਨੰਦਮਈ ਤੇ ਰੋਚਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦਰਸ਼ਕ ਇਸ ਦਾ ਖੂਬ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਬੁੱਧੀ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈ ਕੇ ਬਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਚਾਲੂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਚਾਰ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਖੇਡੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਖਿਡਾਰੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਚਾਰ ਟੋਲੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਖੇਡਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਲੀਕਾਂ ਵਾਹ ਕੇ ਖੇਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੋਕੀਨ ਲੋਕ ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਚਾਰ ਪੱਟ ਜੋੜ ਕੇ ਧਾਗੇ ਨਾਲ ਡੱਬੇ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਖੇਡ ਲੁੱਡੇ ਨਾਲ ਕਾਫ਼ੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਪਰ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਹੈ। ਹਰ ਖਿਡਾਰੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੋਟੀਆਂ ਦੂਜੇ ਖਿਡਾਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁੱਗ ਜਾਣ। ਇਸ ਖੇਡ ਨਾਲ ਚੁਕੰਨੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

— ਸਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ

ਅੰਨ੍ਹਾ ਝੋਟਾ

ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਪੁਰਾਤਨ ਖੇਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਆਮ ਕਰਕੇ ਕੁੜੀਆਂ ਇਹ ਖੇਡ

ਖੇਡਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੁੱਝ ਕੁੜੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਕੇ ਪੁੱਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਵਾਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਕੁੜੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹਾ ਝੋਟਾ ਬਣਾ ਕੇ ਇੱਕ ਕੁੜੀ ਦੂਜੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦੀ ਹੈ, “ਅੰਨ੍ਹਾ ਝੋਟਾ ਲੈ ਲੈ, ਅੰਨ੍ਹਾ ਝੋਟਾ” ਕੁੜੀਆਂ ਕਹਿੰਦੀਆਂ: ‘ਕਿੰਨੇ ਦਾ?’ ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ: ‘ਲੱਖ ਦਾ’ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਕੁੜੀਆਂ ‘ਇਹ ਤਾਂ ਕਾਣੀ ਕੌਡੀ ਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ’ ਕਹਿ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਭੱਜਦੀਆਂ ਹਨ। ਅੰਨ੍ਹਾ ਝੋਟਾ ਬਣੀ ਕੁੜੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਕੁੜੀ ਫੜੀ ਜਾਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹਾ ਝੋਟਾ ਬਣਾ ਕੇ ਵਾਰੀ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

— ਜਗਤਾਰ ਸ਼ਿੰਘ ਸੋਖੀ

ਥਾਲ

ਪੰਜਾਬੀ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਹਰਮਨ-
ਪਿਆਰੀ ਖੇਡ ਹੈ ਥਾਲ। ਇਹ ਖੇਡ ਦੋ
ਕੁੜੀਆਂ ਜਾਂ ਜੋਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਖੇਡੀ ਜਾਂਦੀ
ਹੈ। ਇੱਕ ਕੁੜੀ ਇੱਕ ਹੱਥ ਨਾਲ ਖਿੱਚੇ
ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਮਾਰ ਕੇ ਬੁੜਕਾਉਂਦੀ ਹੈ
ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ ਦੇ ਨਾਲ

ਬਾਰ ਬਾਰ ਬੁੜਕਾਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ
ਥਾਲ ਦੇ ਬੋਲ ਵੀ ਗਾਉਂਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਥਾਲ / ਗੀਤ ਦੇ
ਬੋਲ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੇ ਇੱਕ ਬਾਜ਼ੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਥਾਲਾਂ ਦੀ
ਗਿਣਤੀ ਨਾਲੋਂ-ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਥਾਲ ਗਾਉਂਦਿਆਂ
ਖਿੱਚੇ ਰੁੜ੍ਹ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਕੁੜੀ ਨੇ
ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਥਾਲ ਪਾਏ ਹੋਣ ਉਹ ਜੇਤੂ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਥਾਲ:

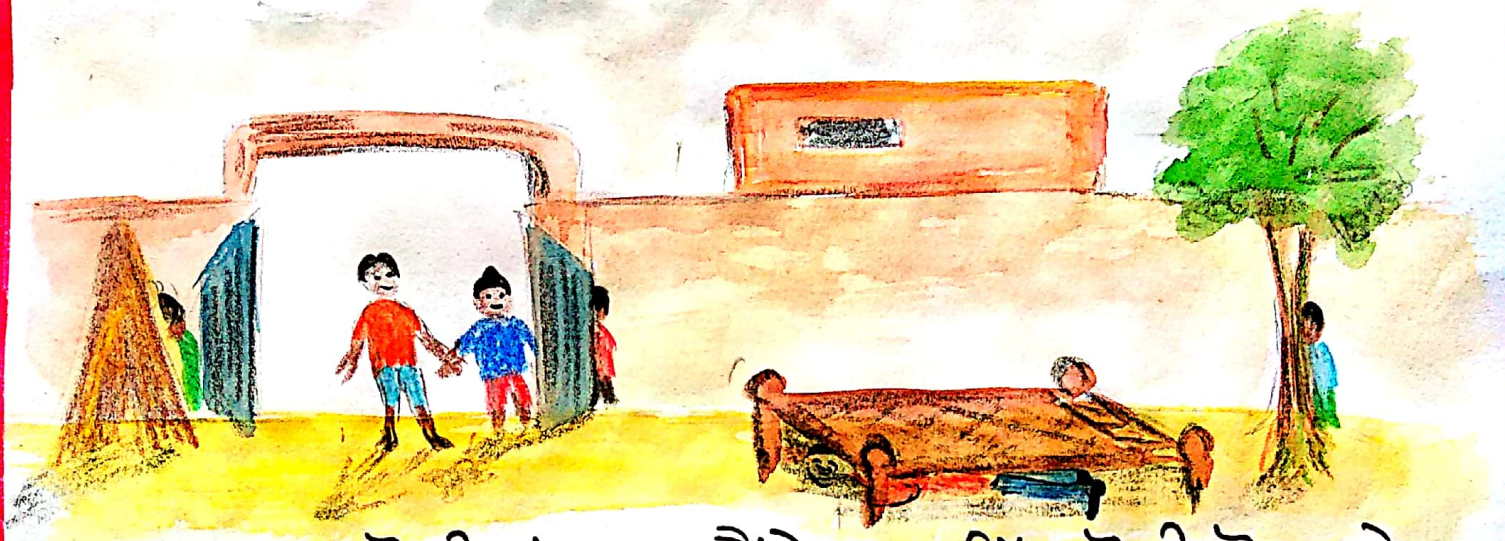
ਛੀ ਛੀ ਜੀਵੇ ਮਾਂ,
ਖੱਖੜੀਆਂ ਖਰਬੂਜੇ ਖਾ,
ਖਾਂਦੀ ਖਾਂਦੀ ਕਾਬਲ ਜਾ,
ਕਾਬਲੋਂ ਆਂਦੀ ਗੋਰੀ ਗਾਂ,
ਗੋਰੀ ਗਾਂ ਗੁਲਾਬੀ ਵੱਛਾ,
ਮਾਰੇ ਸਿੰਗ ਤੁੜਾਵੇ ਰੱਸਾ
ਮਾਲ ਮਾਲ
ਹੋਇਆ ਪੂਰਾ ਥਾਲ।

ਦੱਸ ਦੱਸ ਦੱਸ,
ਮੇਰੀ ਡੱਬੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਨੱਥ,
ਕਦੀ ਲਾਹਵਾਂ ਕਦੀ ਪਾਵਾਂ,
ਕਦੀ ਪੇਕਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਵਾਂ,
ਸਹੁਰੇ ਪੈਰੀਂ ਜੁੱਤੀ,
ਜੀਵੇ ਕਾਲੀ ਕੁੱਤੀ,
ਕੁੱਤੀ ਦੇ ਕਤੂਰੇ,
ਮੇਰੇ ਸੱਭੇ ਥਾਲ ਪੂਰੇ।

- ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ

ਚੋਰ-ਸਿਪਾਹੀ

ਚੋਰ-ਸਿਪਾਹੀ ਖੇਡ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮਨਪਸੰਦ ਖੇਡ ਹੈ।
ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਟੋਲੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਖੇਡਦੇ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਦੋ

ਬਰਾਬਰ ਟੋਲੀਆਂ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਟੋਲੀ ਚੋਰ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਟੋਲੀ ਸਿਪਾਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਚੋਰ ਟੋਲੀ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਭੱਜ ਕੇ ਲੁਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਿਪਾਹੀ ਟੋਲੀ ਵਾਲੇ ਇਕ ਖਾਸ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਗਿਣਤੀ ਤੱਕ ਗਿਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਚੋਰ ਟੋਲੀ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਲਈ ਨਿੱਕਲ ਤੁਰਦੇ ਹਨ।

ਚੋਰ ਟੋਲੀ ਵਾਲੇ ਅੱਖੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਲੁਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਛੇਤੀ ਫੜੇ, ਨਾ ਜਾ ਸਕਣ। ਸਿਪਾਹੀ ਟੋਲੀ ਵਾਲੇ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭ ਲੱਭ ਕੇ ਪਕੜਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਾਸਤੇ ਚੋਰੀ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਹਿਦ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਬੱਚੇ ਬੜੇ ਨਾਟਕੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚੋਰਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦਾ ਘਾਤਰ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਚੋਰ ਪਕੜੇ ਜਾਣ ਤੇ ਵਾਰੀ ਦੂਜੀ ਟੋਲੀ ਸਿਰ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

—ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ੰਖੀ

ਭੰਡਾ - ਭੰਡਾਰੀਆ

ਖੇਡ ਭੰਡਾ-ਭੰਡਾਰੀਆ ਜੋ
ਅੱਜਕੱਲ ਅਲੋਪ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ
ਕਿਸੇ ਜਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ
ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੀ ਖੇਡ ਸੀ।
ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ
ਰਲ ਕੇ ਇਹ ਖੇਡ ਖੇਡਦੀਆਂ
ਹਨ। ਇਸ ਖੇਡ ਲਈ ਕੋਈ
ਵੀ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ
ਗਿਣਤੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

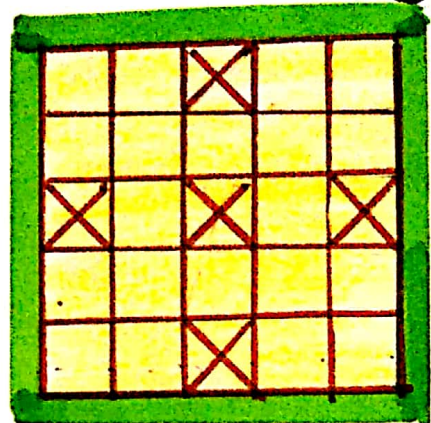

ਖੇਡ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵੇਲੇ
ਕੁੜੀਆਂ ਪੁੰਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਸਿਰ ਦਾਈ ਆ ਜਾਵੇ ਉਹ
ਉਹ ਪੈਰਾਂ ਭਾਰ ਹੇਠਾਂ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਕੁੜੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ
ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਫੁਰਤੀਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ
ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਮੁੱਠੀਆਂ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਬਾਕੀ ਕੁੜੀਆਂ ਵੀ ਉਸ
ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਮੁੱਠੀਆਂ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਰੀਆਂ ਉਸ
ਤੋਂ ਖੁੱਛਦੀਆਂ ਹਨ, 'ਭੰਡਾ ਭੰਡਾਰੀਆ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਭਾਰ' ਉਹ ਅੱਗੋਂ
ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, 'ਇੱਕ ਮੁੱਠੀ ਚੁੱਕ ਲੈ ਦੂਜੀ ਤਿਆਰ'। ਹਰ ਵਾਰ ਇਸ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਮੁੱਠੀਆਂ ਚੁੱਕਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ
ਪਿੱਛੇ ਹੱਟਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਅਖੀਰ ਤੇ ਫੁਰਤੀਲੀ
ਕੁੜੀ ਮੁੱਠੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਦੌੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਦੂਜੀਆਂ
ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਛੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਕੁੜੀ ਪਕੜੀ ਜਾਵੇ ਉਸ ਦੇ
ਸਿਰ ਦਾਈ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

—ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੋਖੀ

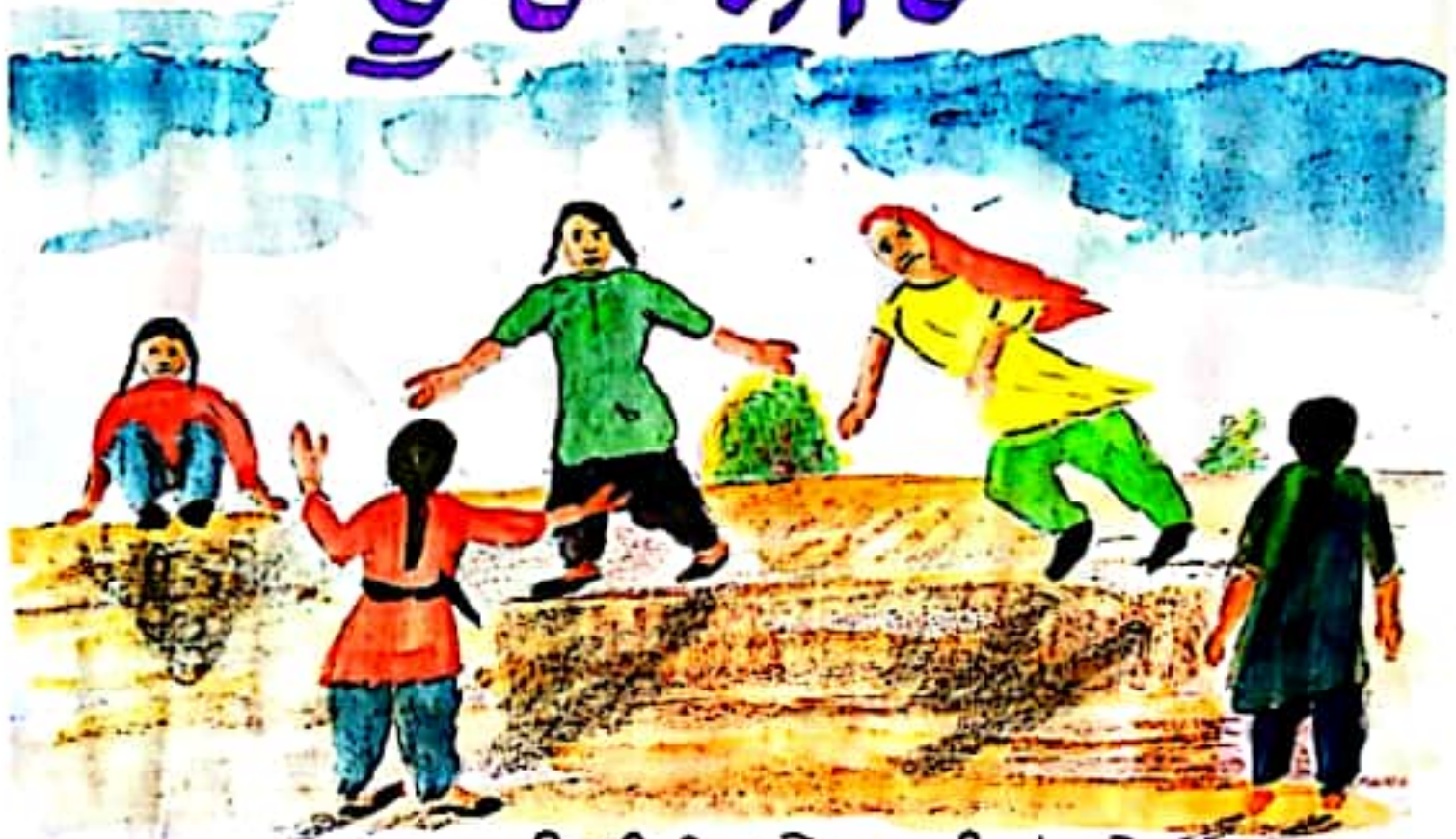
ਚੈਨਾ (ਅੱਡਾ-ਖੱਡਾ)

ਇਹ ਖੇਡ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੁੱਝ ਸਰਹੱਦੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖੇਡੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਚਾਰ-ਚਾਰ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜਾਂ ਦੋ-ਦੋ ਜਾਂ ਇਕੱਲੇ ਇਕੱਲੇ, ਕੁੱਲ ਚਾਰ ਟੀਮਾਂ ਖੇਡਦੀਆਂ ਹਨ। ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਵਰਗ ਅਕਾਰ ਦੇ 25 ਖਾਨੇ ਬਣਾ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਚਿੱਤਰ ਅਨੁਸਾਰ ਡੱਬਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕਾਂਟੇ ਮਾਰ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਟੀਮ ਕੋਲ ਚਾਰ-ਚਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਗੋਟੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਿੱਧੀਆਂ, ਕੌਡੀਆਂ ਜਾਂ ਕਾਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਖੇਡ ਲੁੱਡ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਜੁਲਦੀ ਹੈ। ਚਾਲ ਚੱਲਣ ਵੇਲੇ ਚਾਲ ਵਾਲੀਆਂ ਕੌਡੀਆਂ ਨੂੰ ਉੱਪਰੋਂ ਸੁੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਚਾਰੋਂ ਕੌਡੀਆਂ ਪੁੱਠੀਆਂ ਤਾਂ ਅੱਠ ਅੰਕ, ਜੇ ਚਾਰੋਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਤਾਂ ਚਾਰ ਅੰਕ। ਜਿੰਨੀਆਂ ਪੁੱਠੀਆਂ ਉਨੇ ਅੰਕ। ਚਾਰੋਂ ਗੋਟੀਆਂ ਨੂੰ ਦੋਨਾਂ ਪਾਸਿਓਂ ਘੁੰਮਦੇ ਹੋਏ ਵਿਚਕਾਲੇ ਕਾਂਟੇ ਵਾਲੇ ਖਾਨੇ ਤੱਕ ਪੁੱਜਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਘੇਰੇ ਤੇ ਬਣੇ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਪਈ ਗੀਟੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਜੇਕਰ ਗੀਟੀ ਮਾਰੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਗੋਟੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਛੁਡਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਰੀ ਖੇਡ ਨੂੰ ਚੈਨਾ ਜਾਂ ਅੱਡਾ ਖੱਡਾ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਲਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਐਰਾ ਗੈਰਾ, ਨੱਥੂ ਖੈਰਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

— ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ

ਊਚ-ਨੀਚ

ਛੂਹਣ - ਛੂਹਾਈ ਦੀ ਇਹ ਖੇਡ ਕੁੜੀਆਂ ਬੜੇ ਚਾਅ ਨਾਲ ਖੇਡਦੀਆਂ ਹਨ। ਖੇਡ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਪੁੱਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਕੁੜੀ ਸਿਰ ਵਾਰੀ ਆ ਜਾਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਥਾਨ ਤੇ ਖੜਾ ਕਰਕੇ ਬਾਕੀ ਕੁੜੀਆਂ ਕੋਲ ਦੂਰੀ ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਖੜ੍ਹ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਕੁੜੀਆਂ ਵਾਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦੀਆਂ ਹਨ, 'ਊਚ ਮੰਗੀ ਕਿ ਨੀਚ।' ਦਾਈ ਵਾਲੀ ਕੁੜੀ ਜੇਕਰ ਨੀਚ ਕਹੇ ਤਾਂ ਦੂਜੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਜਾ ਖਲੋਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਕਾਨੀ ਦੇ ਕੇ ਨੀਵੀਂ ਥਾਂ ਵੱਲ ਦੌੜਦੀਆਂ ਹਨ। ਦਾਈ ਵਾਲੀ ਲੜਕੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੂਹ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਉਹ ਛੂਹ ਲਵੇ, ਵਾਰੀ ਉਸ ਸਿਰ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

- ਸ਼ਗਤਾਹ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ

ਬੰਟੇ/ਅਖਰੌਟ (ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਲਾਉਣਾ)

ਬੰਟੇ ਆਮ ਕਰਕੇ ਮੂੰਡੇ ਸਰਦੀਆਂ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਖੇਡਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਖੇਡ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬਿਡਾਰੀ ਖੇਡਦੇ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਰਾਬ, ਖੁੱਤੀ (ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ

ਟੋਆ) ਪੁੱਟ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਬਿਡਾਰੀ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਪੁੱਗ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਵਾਰੀ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਬਿਡਾਰੀ ਬਾਕੀ ਬਿਡਾਰੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ-ਦੋ ਬੰਟੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਫਿਰ ਸਾਰੇ ਬੰਟੇ ਖੁੱਤੀ ਵੱਲ ਰੋੜ੍ਹਨ ਲਈ ਵਲੇ ਪਾਲੇ ਤੇ ਖੜ੍ਹਕੇ ਬੰਟੇ ਰੋੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨੇ ਬੰਟੇ ਖੁੱਤੀ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਣ ਉਹ ਸਾਰੇ ਉਸ ਦੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਮੂੰਡਿਆਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਉਹ ਬਾਕੀ ਬਿਡਾਰੀ ਹੋਏ ਬੰਟਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਖਾਸ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਠੀਕ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਬੰਟੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ, ਨਾ ਟਕਰਾਉਣ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਬੰਟੇ ਉਸ ਦੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਜੇਕਰ ਟਕਰਾ ਜਾਣ (ਠੈਂਕੇ ਹੋ ਜਾਣ) ਜਾਂ ਖੁੱਤੀ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੱਲਿਓਂ ਹਰਜਾਨਾ (ਤੇਲਾ) ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਮੂੰਡੇ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਖੇਡਦੇ ਹਨ।

- ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ

ਬੰਟੇ (ਪਿੱਲ ਚੋਟ)

ਪਿੱਲ ਚੋਟ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਮੁੰਡੇ ਰਲ ਕੇ ਦੋ-ਦੋ ਬੰਟੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਬੰਟਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁੱਤੀ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਦੂਰ ਰੋੜ੍ਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਵੱਡੀ - ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਉਂਗਲ ਤੇ ਬੰਟਾ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਰੀ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਮੁੰਡਾ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਬੰਟਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਮਾਰ ਕੇ ਰੋੜ੍ਹਦਾ ਹੋਇਆ ਖੁੱਤੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਕਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੌਕਾ ਮਿਲਣ ਤੇ ਜਿੰਨੇ ਬੰਟੇ ਖੁੱਤੀ ਵਿੱਚ ਪਾ ਲਵੇ, ਸਾਰੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਸ ਤੋਂ ਖੇਡਦੇ ਸਮੇਂ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਨਾਂ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਵਾਰੀ ਅਗਲੇ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਲਗਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਬੰਟਾ ਖੁੱਤੀ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਤੇਲਾ ਵੀ ਭਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਰੀ ਵੀ ਗਵਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

- ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ

ਬੰਟੇ (ਕੁੰਡਲ, ਕਲੀ-ਜੋਟਾ)

ਕੁੰਡਲ : ਬੰਟਿਆਂ ਦੀ ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਮੁੰਡੇ ਦੋ-ਦੋ ਬੰਟੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਵਾਹੇ ਇੱਕ ਗੋਲ ਦਾਇਰੇ 'ਚ ਰੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਮੁੰਡੇ ਆਪਣਾ-ਆਪਣਾ ਖਾਸ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਵਾਲਾ ਬੰਟਾ ਇੱਕ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਮੁੰਡਾ ਉਹਨਾਂ ਬੰਟਿਆਂ ਦਾ ਕੁੰਡਲ ਤੋਂ ਦੂਰ ਛਾਣਾ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਦੂਰ ਬੰਟੇ ਵਾਲਾ ਮੁੰਡਾ ਗੋਲ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚਲੇ ਬੰਟਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਵਾਸਤੇ ਪਿੱਲ-ਚੋਟ ਵਾਂਗ ਬੈਠ ਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਸ ਦਾ ਬੰਟਾ ਗੋਲ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੱਲਿਓਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬੰਟਾ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜਿੰਨੇ ਬੰਟੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿੱਕਲ ਜਾਣ ਉਸ ਦੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਇਹ ਚਾਲ ਚੱਲਦੇ ਹਨ।

ਕਲੀ-ਜੋਟਾ : ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਦੋ ਜਣੇ ਆਹਮੋ-ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਜਣਾ ਆਪਣੀ ਝੋਲੀ ਵਿੱਚ ਲੁਕਾ ਕੇ ਰੱਖੇ ਬੰਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਬੰਟੇ ਮੁੱਠੀ ਵਿੱਚ ਲੁਕਾ ਕੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ, "ਕਲੀ ਕਿ ਜੋਟਾ।" ਦੂਸਰਾ ਕਲੀ ਜਾਂ ਜੋਟੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੱਸਦਾ ਹੈ। ਮੁੱਠੀ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਤੇ ਜੇ ਸਹੀ ਬੁੱਝਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਬੰਟੇ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਜੇ ਨਾ ਬੁੱਝਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਪਹਿਲੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬੰਟਾ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੇਡ ਨਾਲ ਗਣਿਤਿਕ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ਾਂਤੀ ਸੰਸਥਾ

ਕਲੀ ਟਾਂਕ ਅਤੇ ਜੋਟਾ ਜਿਸਤ ਸੰਖਿਆ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਤਿੰਨ ਟੰਗੀ ਦੌੜ

ਇਹ ਛੋਟੇ ਮੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਬੜੀ ਦਿਲਚਸਪ ਖੇਡ ਹੈ।
ਬੱਚੇ ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਬੜੇ ਹੀ ਚਾਅ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਖੇਡ
ਵਿੱਚ ਖਿਡਾਰੀ ਦੋ-ਦੋ ਦੀਆਂ ਟੋਲੀਆਂ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ

ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਪਾਲੇ ਤੇ ਖੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਟੋਲੀ ਦੇ ਦੋਹਾਂ
ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਲੱਤ ਚੁੰਨੀ ਜਾਂ ਸਾਫੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ
ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੂਰ ਸਾਹਮਣੇ ਕੰਧ ਜਾਂ ਰੁੱਖ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ ਕੇ ਮੁੜਨ
ਦਾ ਟੀਚਾ ਮਿੱਥ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਦੇ ਤਿੰਨ ਗਿਣ ਕੇ
ਟੀਆਂ ਪਾਲੇ ਤੋਂ ਦੌੜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਵੱਜਦੇ, ਤਿੱਗਦੇ, ਉੱਠਦੇ ਕਿਲਕਾਰੀ-
ਆਂ ਮਾਰਦੇ ਬੱਚੇ ਮਿੱਥੇ ਟੀਚੇ ਤੱਕ ਪੁੱਜਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੀ ਵੀ
ਟੋਲੀ ਮਿੱਥੇ ਟੀਚੇ ਤੱਕ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁੱਜ ਜਾਵੇ ਉਹ ਜੇਤੂ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ
ਹੈ।

-ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੋਖੀ

ਗੁੱਡੀਆਂ - ਪਟੋਲੇ

ਗੁੱਡੀਆਂ-ਪਟੋਲੇ ਖੇਡ ਕੁੜੀਆਂ ਬੜੇ ਹੀ ਚਾਅ ਨਾਲ ਖੇਡਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਇਹ ਖੇਡਣ ਵੇਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਲੀਰਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੁੱਡੀ ਅਤੇ

ਗੁੱਡਾ (ਪੁਤਲੇ) ਬਣਾ ਲੈਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਹੀ ਗੰਢ ਨਾਲ ਸ਼ਿੰਗਾਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਟੋਲੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਗੁੱਡੇ ਅਤੇ ਗੁੱਡੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਹੋ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਦੀ ਖੇਡ ਖੇਡਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ-ਨਾਤੇ ਨਿਭਾਉਂਦੀਆਂ ਵਿਆਹ ਦੀਆਂ ਰੀਤਾਂ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਦੀ ਉਡਾਰੀ ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਦਿਲਚਸਪ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਸੀ।

ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ

ਅਟੇਰਨ

ਇਹ ਖੇਡ ਬਾਰਾਂ ਟਾਹਣੀ ਵਾਂਗ ਧਰਤੀ ਤੇ ਲਕੀਰਾਂ ਵਾਂਗ ਕੇ ਖੇਡੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਡ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਜਾਂ ਖਾਕਾ ਸੁਤ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਟੇਰਨ ਵਰਗੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਅਟੇਰਨ ਖੇਡ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੇਲੇ ਦੋ ਖਿਡਾਰੀ ਖੇਡਦੇ ਹਨ। ਦੋਨਾਂ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਕੋਲ ਨੌ-ਨੌ ਗੀਟੀਆਂ, ਵੱਟੀਆਂ ਜਾਂ ਨਰਦਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਖੇਡਣ ਸਮੇਂ ਪਹਿਲੀ ਚਾਲ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਖਾਲੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਨਰਦ ਟਿਕਾਉਣ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ ਖੇਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੀਟੀ ਜਾਂ ਨਰਦ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਖਿਡਾਰੀ ਦੀ ਗੀਟੀ ਉੱਪਰੋਂ ਲੰਘਾ ਕੇ ਖਾਲੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਵੇਂ ਖਿਡਾਰੀ ਆਪਣੀ ਸੂਝ ਨਾਲ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀਆਂ ਗੀਟੀਆਂ ਕੁੱਟਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਖਰ ਉ ਜਿਸ ਖਿਡਾਰੀ ਦੀ ਗੀਟੀ ਬਚ ਜਵੇ ਉਹ ਜੇਤੂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

-ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਖੋਖੀ

ਰੱਬ ਦਾ ਘਰ

ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਸਲੇਟਾਂ ਤੇ ਸਵਾਲ ਕੱਢਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਬੱਚੇ ਵਿਹਲੇ ਸਮੇਂ ਸਲੇਟ ਸਲੇਟੀ ਨਾਲ ਇਹ ਖੇਡ ਆਮ ਹੀ ਖੇਡਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਖੇਡ ਦੋ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਖੇਡੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਪੁੱਗਣ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਜਿਸ ਦੀ ਵਾਰੀ ਪਹਿਲਾਂ ਆ ਜਾਵੇ ਉਹ ਸਲੇਟ ਤੇ 1 ਤੋਂ 9 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਸਲੇਟ ਦੀ ਹੇਠਲੀ

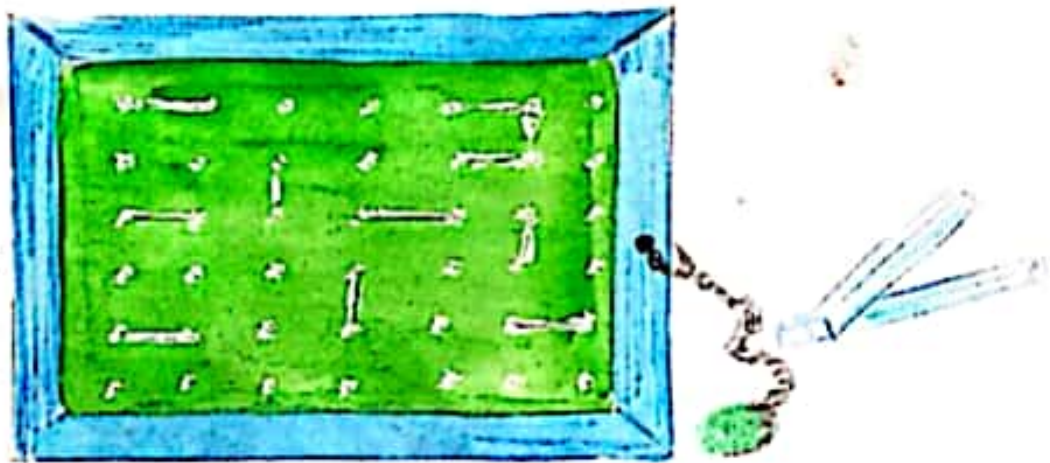
ਗੁੱਠ ਵਿੱਚ ਅੰਕ 10 ਨੂੰ ਲਿਖਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦਾ ਘਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਵਾਰੀ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਅੰਕ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਸ ਅੰਕ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅੰਕ ਨੂੰ, ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅੰਕ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਘੁੰਮਣਘੇਰੀ ਵਿੱਚ ਫਸਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਮਿਲਾਨ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਲਾਈਨ ਜੋ ਦੂਜੀ ਲਾਈਨ ਨਾਲ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵਾਰੀ ਕੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਬੱਚੇ ਬੜੀ ਲੈਅ ਅਤੇ ਰਿਦਮ ਨਾਲ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਢੇੜਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਖੇਡ ਖੇਡਦੇ ਸਨ।

ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ

ਸ਼ੀਰ ਕਾਂਟਾ

ਸਲੇਟ - ਸਲੇਟੀਆਂ ਦੇ ਜਮਾਨੇ ਦੀ ਇਹ ਖੇਡ ਵੀ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੀ ਸੀ। ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ

ਬੱਚੇ ਸਲੇਟ ਉੱਤੇ ਬਿੰਦੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਲਕੀਰਾਂ ਵਾਹ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਬਿੰਦੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਅਤੇ ਬੋੜੀ-ਬੋੜੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣ ਤੇ ਚੌਰਸ ਡੱਬੇ ਬਣ ਜਾਣ।

ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੱਚੇ ਖੇਡਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਆਉਣ ਤੇ ਹਰ ਵਾਰ ਕੋਈ ਵੀ ਦੋ ਬਿੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ। ਜੇ ਬੱਚਾ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਵੇਲੇ ਡੱਬਾ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਲਾ ਲੈਂਦਾ। ਜਦ ਸਾਰੇ ਡੱਬੇ ਪੂਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਡੱਬੇ ਗਿਣਦੇ। ਜਿਸ ਦੇ ਡੱਬੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੁੰਦੇ ਉਹ ਜੇਤੂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ।

- ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ

ਸ਼ਬਦ ਪਹੇਲੀ

ਇਹ ਖੇਡ ਬੱਚੇ ਟੋਲੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਖੇਡਦੇ ਹਨ।
ਇਸ ਖੇਡ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ - ਭੰਡਾਰ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਦੋ ਟੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ

ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਕਵਿਤਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਪਾਠ
ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਰਾ ਚੁਣਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਟੋਲੀ ਸਲੇਟ ਤੇ ਲੁਕਾ
ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ ਬੋਲ
ਕੇ ਦੂਜੀ ਟੋਲੀ ਨੂੰ ਬੁੱਝਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ
ਦੂਜੀ ਟੋਲੀ ਸ਼ਬਦ ਨਾ ਬੁੱਝੇ ਤਾਂ ਇੱਕ ਨੰਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਬਦ
ਦਸਦਿਆਂ ਫਿਰ ਸ਼ਬਦ ਹੋਰ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ
ਬੁੱਝ ਲੈਣ ਤੱਕ ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਚੱਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ
ਨੰਬਰ ਜੁੜਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਬਦ ਬੁੱਝ ਲੈਣ ਤੇ ਵਾਰੀ
ਦੂਜੀ ਟੋਲੀ ਕੋਲ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਟੋਲੀ ਦੇ ਨੰਬਰ
ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣ ਉਹ ਟੋਲੀ ਜਿੱਤ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

- ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ

ਬੋਰੀ ਦੌੜ

ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਖੇਡਣ ਸਮੇਂ ਹਰ ਬੱਚਾ ਘਰੋਂ
ਇੱਕ-ਇੱਕ ਬੋਰੀ ਜਾਂ ਖਾਲੀ ਗੱਟਾ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਅਮ ਦੌੜਾਂ ਵਾਂਗ ਬੱਚੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪਾਲਾ ਵਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
ਉਹ ਬੋੜੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਕਿਸੇ ਬਮਲੇ ਜਾਂ ਰੁੱਖ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ
ਪਹਿਲਾਂ ਹੱਥ ਲਾਉਣ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਮਿੱਥ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਦੌੜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਪਾਲੇ ਤੇ ਖੜ੍ਹ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਬੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਜਾਮੇ ਵਾਂਗ ਲੱਤਾਂ ਤੇ
ਚੜ੍ਹਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਦੋਵੇਂ ਲੱਤਾਂ ਇੱਕੋ-ਬੋਰੀ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੀਆਂ
ਪਾ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਕੰਨੀਆਂ ਫੜ ਕੇ ਦੌੜਨ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਵੱਟ
ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ... ਦੋ... ਤਿੰਨ ਗਿਣਦਿਆਂ ਹੀ ਦੌੜ
ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਟਪੂਸੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਹੋਏ ਮਿੱਥੇ ਹੋਏ
ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਵੱਲ ਵਧਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਬੱਚਾ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁੱਜ
ਜਾਵੇ ਉਹ ਜੇਤੂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

- ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ

ਟਿੱਲਵਾ ਟਿੱਲਵੀ

ਰਾਤ ਦੀ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੱਚੇ ਸੌਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਵਡੇਰਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਤਾਂ ਸੁਣਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਖੇਡ ਖੇਡਦੇ ਸਨ।

ਸਾਰੇ ਭੈਣ ਭਰਾ ਹਲ ਕੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਗਲੀ ਗੁਆਂਢ ਵਿੱਚ ਵੱਸਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ (ਟਿੱਲਵੇ) ਅਤੇ ਕੁੜੀਆਂ (ਟਿੱਲਵੀਆਂ) ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਨਾ ਪੁੱਛਕੇ ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਪਾ ਕੇ ਪੁੱਛਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ, ਕੋਈ ਖਾਸ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਆਦਿ ਦੱਸਕੇ ਪੁੱਛਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਖੜਮਸਤੀਆਂ ਕਰਦੇ, ਟਿੱਲਵੇ ਟਿੱਲਵੀਆਂ ਬੁੱਝਦੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੰਨੋਰੰਜਨ ਕਰਦੇ ਸਨ।

- ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਖੀ

ਬਾਂਦਰ ਕਿੱਲਾ

ਕਸਰਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਹ ਖੇਡ ਮੰਨੋਰੰਜਨ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਮੁੰਡੇ ਇੱਕ ਖੁੱਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਗੋਲ ਚੱਕਰ ਵਾਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਉਹ ਵਾਰੀ

- ਵਾਰੀ ਪੁੱਗਦੇ ਹਨ। ਆਖਰ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੇ ਦੋ ਮੁੰਡੇ ਰਹਿ ਜਾਣ, ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਸ ਸਿਰ ਵਾਰੀ ਆ ਜਾਵੇ ਉਹ ਗੋਲ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਮੁੰਡਾ ਰੱਸੀ ਜਾਂ ਪਰਨੇ ਦਾ ਇੱਕ ਲੜਾ ਆ ਫੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਮੁੰਡੇ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਬੈਠਾ ਦੂਰ ਖੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸ਼ਕਾਨੀਆਂ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਗੋਲ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਧੱਫੇ ਮਾਰ ਕੇ ਦੌੜਦੇ ਹਨ। ਦੂਸਰਾ ਮੁੰਡਾ ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੂਹਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਰੱਸੀ ਜਾਂ ਪਰਨੇ ਦਾ ਲੜਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਮੁੰਡਾ ਛੂਹਿਆ ਜਾਵੇ ਉਸ ਸਿਰ ਵਾਰੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਗੋਲ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

- ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ੱਖੀ

ਛਿੱਤਰ ਕਿੱਲਾ

ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਨਿਆਣੇ ਅਜੇ ਵੀ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਇਹ ਖੇਡ ਖੇਡਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਗੋਲ ਦਾਇਰਾ ਵਾਹ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਆਣੇ ਆਪਣੇ ਧੌਰਾਂ

ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਹੋਏ ਬੂਟ ਚੱਪਲਾਂ ਆਦਿ ਉਸ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਉਹ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਪੁੱਗਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਬੱਚੇ ਸਿਰ ਵਾਰੀ ਆ ਜਾਵੇ ਉਹ ਛਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਗੋਲ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਬੱਚੇ ਗੋਲਾ ਪਾਉਂਦੇ, ਸੀਟੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਉਸਨੂੰ ਸ਼ਾਕੇ ਦਿੰਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਛਿੱਤਰ ਚੁੱਕਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਛੂਹਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵਾਰੀ ਉਸ ਸਿਰ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜਦ ਸਾਰੇ ਛਿੱਤਰ ਚੁੱਕੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਵਾਰੀ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਤੋਂ ਅੱਖ ਬਚਾ ਕੇ ਅਚਾਨਕ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤੇ ਸਥਾਨ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਉਣ ਲਈ ਦੌੜਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਬੱਚੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਛਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਬਰਸਾਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਦੇ ਮਗਰ ਦੌੜਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਪੂਰੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਫਿਰ ਪੁੱਗ ਕੇ ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

- ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ

ਰੁਮਾਲ ਚੁੱਕਣਾ

ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਦੋ ਬਰਾਬਰ ਟੋਲੀਆਂ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਹ ਧਰਤੀ ਤੇ ਇੱਕ ਗੋਲ ਦਾਇਰਾ ਵਾਹ ਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ

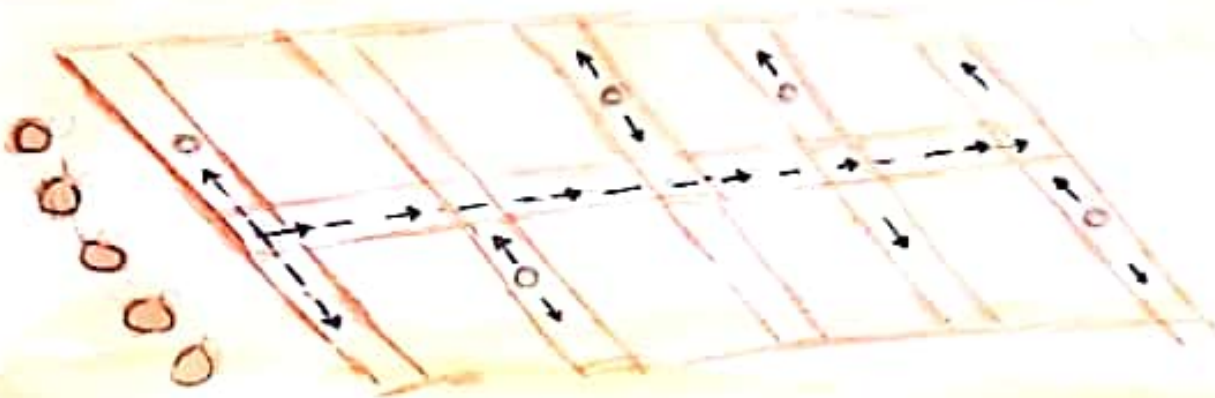

ਇੱਕ ਰੁਮਾਲ ਰੱਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਦੋਵੇਂ ਟੋਲੀਆਂ ਉਸ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਇੱਕੋ ਜਿੰਨੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਾਲੇ ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਕ ਚੁਸਤ ਫੁਰਤੀਲਾ ਬੱਚਾ ਨਿਗਰਾਨੀ ਲਈ ਦਾਇਰੇ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਓਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਖਿਡਾਰੀ ਦਾਇਰੇ ਕੋਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਖਿਡਾਰੀ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸ਼ਕਾਨੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਰੁਮਾਲ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੋ ਵੀ ਤੇਜ਼-ਤਰਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਰੁਮਾਲ ਚੁੱਕ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਾਲੇ ਵੱਲ ਭੱਜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਛੁੰਹਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਛੂਹਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅੰਕ ਛੂਹਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਟੋਲੀ ਦਾ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਆਪਣਾ ਪਾਲਾ ਟੱਪ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅੰਕ ਉਸ ਦੀ ਟੋਲੀ ਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਟੋਲੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਖਿਡਾਰੀ ਇਹ ਖੇਡ ਖੇਡਦੇ ਹਨ। ਵੱਧ ਅੰਕ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਟੋਲੀ ਜੇਤੂ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

- ਜਗਤਾਹ ਮਿੱਥਾ ਸੋਝੀ

ਵਾਂਝੂ (ਫਰਲਾਂਗ)

ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਦੋਹਾਂ ਟੋਲੀਆਂ ਦੇ ਆਮ ਕਰਕੇ ਪੰਜ-ਪੰਜ ਖਿਡਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਧਰਤੀ ਲਕੀਰਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਸੜਕਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਮੈਦਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਵਾਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਟੀਮ

ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਫਰਤੀਲਾ ਖਿਡਾਰੀ ਅੱਗੇ ਵਾਲੀ ਸੜਕ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਸੜਕ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਸੜਕ 'ਤੇ ਵੀ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦਕਿ ਬਾਕੀ ਖਿਡਾਰੀ ਸਿਰਫ਼ ਉਸੇ ਸੜਕ 'ਤੇ ਹੀ ਦੌੜ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ। ਵਿਰੋਧੀ ਟੋਲੀ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਲਈ ਸ਼ਕਾਨੀਆਂ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਭੱਜ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਾਰਾ ਮੈਦਾਨ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਵਾਪਸ ਆਪਣੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਮੈਦਾਨ ਪਾਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵੀ ਖਿਡਾਰੀ ਛੂਹਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵਾਰੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵੀ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਵਾਪਸੀ ਕਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਹੀ ਟੀਮ ਜੇਤੂ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

- ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ

ਲੰਗੜਾ ਸ਼ੇਰ

ਲੰਗੜਾ ਸ਼ੇਰ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਬੜੀ ਮਨਪਸੰਦ ਖੇਡ ਹੈ। ਉਹ ਨੱਚਦੇ-ਟੱਪਦੇ, ਰੌਲਾ ਪਾਉਂਦੇ ਖੂਬ ਮਸਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਗੋਲ ਚੱਕਰ ਵਾਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਉਹ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਪੁੰਗਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਬੱਚੇ ਸਿਰ ਵਾਰੀ ਆ ਜਾਵੇ ਉਹ ਲੰਗੜਾ ਸ਼ੇਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਉਸ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਲੰਗੜਾ ਸ਼ੇਰ ਇੱਕ ਲੱਤ 'ਤੇ ਟੱਪਦਾ ਹੋਇਆ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੂੰਹਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਬੱਚਾ ਛੂਹਿਆ ਜਾਵੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਲੰਗੜਾ ਸ਼ੇਰ ਬਣ ਕੇ ਵਾਰੀ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

- ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ

ਗੀਟੇ

ਗੀਟੇ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਆਰੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਇਹ ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁੜੀਆਂ ਖੇਡਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੁੜੀਆਂ ਬਾਲ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੀਆਂ, ਗੀਟਿਆਂ ਨੂੰ ਉਂਗਲਾਂ ਤੇ ਨਚਾਉਂਦੀਆਂ

ਖੂਬ ਮੰਨੋਰੰਜਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਖੇਡ ਰਬੜ ਦੀ ਗੋਂਦ ਨਾਲ ਵੀ ਅਤੇ ਗੋਂਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵੀ ਖੇਡੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੁੜੀਆਂ ਆਮ ਕਰਕੇ ਪੱਥਰ ਜਾਂ ਪੱਕੀ ਰੋੜੀ ਦੇ ਪੰਜ ਗੀਟੇ ਲੈ ਕੇ ਖੇਡ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਪਥੱਲਾ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਕ ਕੁੜੀ ਗੀਟਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਕੁੜੀਆਂ ਉਸ ਦੀ ਵਾਰੀ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਾਰੀ ਵਾਲੀ ਕੁੜੀ ਪੰਜਾਂ ਗੀਟਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਹੱਥ ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਬੜਕਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਕਦੇ ਉਂਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅੜਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਦੇ ਪੁੱਠੇ ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਬੜਕਾਉਂਦੀਆਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿੱਗਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਰਤਬ ਕਰਦਿਆਂ ਜੇਕਰ ਗੀਟੇ ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗ ਪੈਣ ਤਾਂ ਵਾਰੀ ਕੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

-ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਖੀ

ਨੂਣ ਤੇਲ ਲੱਲੇ

ਇਹ ਖੇਡ ਬੱਚੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਥਾਂ ਤੇ ਖੇਡਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਖੇਡ ਬੜੀ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਖੇਡਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਖਿਡਾਰੀ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਦਸ-

ਬਾਰਾਂ ਫੁੱਟ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਹੋਏ ਪੁੱਟਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਲੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਕੋਲ ਦੋਸੀ ਖੁੰਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਖੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਲੱਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਾਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਖਿਡਾਰੀ ਖਿੱਦੋ (ਗੱਦ) ਨੂੰ ਫੜ੍ਹ ਕੇ ਭੁੱਜਦਾ ਹੋਇਆ ਨੇੜੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਖਿਡਾਰੀ ਦੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਖਿੱਦੋ ਉਸ ਦੇ ਵੱਜ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵਾਰੀ ਉਸ ਸਿਰ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਖਿੱਦੋ ਵਾਲਾ ਖਿਡਾਰੀ ਉਸਦਾ ਖੁੰਡਾ ਅਤੇ ਲੱਲਾ ਮੱਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਖਿੱਦੋ ਨਾ ਵੱਜੇ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਖਿਡਾਰੀ ਆਪਣੇ ਲੱਲੇ, ਛੱਡ ਕੇ ਖਿੱਦੋ ਦੇ ਟੁੱਲ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। ਵਾਰੀ ਵਾਲਾ ਖਿਡਾਰੀ ਕਦੇ ਖਿੱਦੋ ਨੂੰ ਫੜ੍ਹਨ ਲਈ ਦੌੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੇ ਲੱਲਾ ਮੱਲਣ ਲਈ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦਾ ਲੱਲਾ ਮੱਲ ਲਵੇ ਤਾਂ ਵਾਰੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

- ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੋਖੀ

ਸ਼ੱਕਰ ਭਿੱਜੀ (ਘੋੜੀ ਘੜਮੱਸ)

ਇਹ ਖੇਡ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਟੋਲੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਖੇਡਦੇ ਹਨ। ਦੋਨਾਂ ਟੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਿੰਨੇ ਖਿਡਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪੁੱਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿਸ ਟੋਲੀ ਸਿਰ ਵਾਰੀ ਆ ਜਾਵੇ ਉਸ ਟੋਲੀ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਕਿਸੇ ਕੰਧ ਜਾਂ ਦਰਖਤ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦਿਆਂ ਕੋਡੇ ਹੋਏ ਆਗੂ

ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਪਿੱਛੇ ਕਤਾਰ ਵਿੱਚ ਕੋਡੇ ਖੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਘੋੜੀਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੀ ਟੋਲੀ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਦੂਰੋਂ ਭੱਜ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਅਤੇ ਪਲਾਕੀ ਮਾਰ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਬੈਠਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕਰ ਦੀਆਂ ਬੋਰੀਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਹੇਠਲੀ ਟੋਲੀ ਵਾਲੇ ਹਿਲਜੁਲ ਕਰਦੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਜੇਕਰ ਪਲਾਕੀ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠਾ ਨਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸ਼ੱਕਰ ਭਿੱਜੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਲੱਗ ਜਾਣ ਤਾਂ ਵਾਰੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਹੇਠਲੀ ਟੋਲੀ ਥੱਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਪਰਲੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਠਿੱਠ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ - ਸ਼ੱਕਰ ਭਿੱਜੀ ਕਿ ਨਾਂ?

ਜੇਕਰ ਹੇਠਲੀ ਟੋਲੀ ਹਾਰ ਮੰਨ ਕੇ ਹਾਂ ਕਹਿ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਵਾਰੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

-ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ

ਚਾਰ ਨੁੱਕਰੀ (ਗੁੱਠ ਮੱਲਣੀ)

ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਆਮ ਕਰਕੇ ਪੰਜ ਖਿਡਾਰੀ ਖੇਡਦੇ ਹਨ।
ਬੱਚੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਇੱਕ ਚੌਰਸ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਡੱਬਾ ਵਾਹ ਲੈਂਦੇ
ਹਨ।

ਉਹ ਇਸ ਡੱਬੇ ਦੀਆਂ ਚਾਰੋਂ ਨੁੱਕਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਖੜ੍ਹਨ
ਲਈ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਘਰ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਉਹ ਆਪਸ
ਵਿੱਚ ਪੁੱਗਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਬੱਚੇ ਸਿਰ ਵਾਰੀ ਆ ਜਾਵੇ ਉਹ
ਡੱਬੇ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਖੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਬੱਚੇ ਚਾਰੇ
ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨੁੱਕਰਾਂ ਤੇ ਬਣੇ ਘਰ ਮੱਲ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
ਵਾਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਬੱਚਾ ਪੂਰਾ ਚੌਕੰਨਾ ਹੋ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਵੱਲ
ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਚਾਰੇ ਕੋਨਿਆਂ ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਬੱਚੇ ਸ਼ਕਾਨੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ
ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਕੋਠੇ ਬਦਲਦੇ ਹਨ। ਵਾਰੀ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਨੇ
ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਨੂੰ ਛੂਹਣਾ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਨੱਚਦੇ ਟੱਪਦੇ ਖੂਬ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦਿਆਂ
ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਕਾਨੀਆਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਛੂਹਿਆ ਜਾਵੇ
ਵਾਰੀ ਉਸ ਸਿਰ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

-ਜਗਤਾਹ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ

ਇੱਟ ਖੜਕਾ ਜਾਂ ਇੱਟ ਵੱਟਾ

ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇੱਟ ਖੜਕਾ ਅਤੇ ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਇੱਟ ਵੱਟਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਾਰੇ ਬਿਡਾਰੀ ਇੱਕ ਥਾਂ ਖੜ੍ਹੇ,

ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਉਹ ਆਪਣਾ-ਆਪਣਾ ਵੱਟਾ ਦੂਰ ਵਗਾਹ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਬਿਡਾਰੀ ਦਾ ਵੱਟਾ ਸਭ ਤੋਂ ਦੂਰ ਡਿੱਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਉਥੋਂ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵੱਟੇ ਨਾਲ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਵੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਵੱਟੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਘੋੜੀ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵੱਟੇ ਤੱਕ ਹੂਟਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਥੋਂ ਫਿਰ ਉਹ ਦੁਬਾਰਾ ਵਾਰੀ ਲੈ ਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਹੂਟਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਨਾ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਬੱਚਾ ਘੋੜੀ ਬਣਿਆ ਸੀ ਉਹ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਵਾਰੀ ਲੈ ਕੇ ਖੇਡ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

- ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੇਖੀ

ਭਾਬੀ - ਦਿਉਰ

ਤਾਸ ਦੇ 52 ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਇਹ ਖੇਡ ਬਹੁਤ ਹਾਸੇ-ਖੇਡੇ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰਾਸ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲੜੀਵਾਰ ਦਿੱਤੇ ਜਿੰਨੇ

ਵੰਡੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੁਕਮ ਦਾ ਯੋਕਾ (ਛੱਬੂ) ਸੁੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪੱਤਾ ਸੁੱਟਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਸਰ/ਵਾਰੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਰ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੇ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਾਰੀ ਵਾਲਾ ਜਿਸ ਰੰਗ ਦਾ ਪੱਤਾ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ ਬਾਕੀ ਖਿਡਾਰੀ ਵੀ ਉਸੇ ਰੰਗ ਦੇ ਪੱਤੇ ਸੁੱਟ ਕੇ ਸਰ ਪੂਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਖਿਡਾਰੀ ਆਪਣੀ ਪੱਤਾ ਸੁੱਟਣ ਦੀ ਪਹਿਲ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸੁੱਟੇ ਗਏ ਪੱਤੇ ਨਾਲ ਦੋ ਰੰਗ ਦਾ ਪੱਤਾ ਅਗਲੇ ਖਿਡਾਰੀ ਕੋਲ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਹੋਰ ਰੰਗ ਦਾ ਵੱਡਾ ਪੱਤਾ ਦੇ ਕੇ ਘੜ੍ਹਲ ਚਕਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਕਿ ਉਸ ਗੇੜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੱਤੇ ਹੇਠਾ ਪਏ ਪੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਸਗੋਂ ਬਣਦੀਆਂ, ਵਾਰੀਆਂ ਚੱਲਦੀਆਂ ਅਤੇ ਪੱਤੇ ਮੁੱਕਣ ਤੇ ਖਿਡਾਰੀ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਖੇਡ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਆਖਰ ਉੱਤੇ ਜਿਸ ਖਿਡਾਰੀ ਕੋਲ ਪੱਤੇ ਬਚ ਜਾਣ ਉਹ ਭਾਬੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

- ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸ਼ੰਖੀ

ਬਰਫ਼ ਪਾਣੀ

ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਬੱਚੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਪੁੱਗਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਬੱਚੇ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਜਾ ਖਲੋਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਸਿਰ ਵਾਰੀ ਆ ਜਾਵੇ ਉਸ ਨੇ

ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਛੂਹ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ 'ਬਰਫ਼' ਕਹਿਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਛੂਹਿਆ ਜਾਵੇ ਉਹ ਉੱਥੇ ਹੀ ਬਰਫ਼ ਬਣ ਕੇ ਜੰਮ ਕੇ ਇੱਕ ਥਾਂ ਖੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਬੱਚੇ 'ਪਾਣੀ' ਬਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਨੱਚਦੇ, ਟੱਪਦੇ ਛੂਹੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਭੱਜਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬਰਫ਼ ਬਣੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਛੂਹ ਕੇ 'ਪਾਣੀ' ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਬਰਫ਼ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਬਣਾ ਲੈਣ ਤਾਂ ਉਹ ਬੱਚਾ ਫਿਰ ਦੌੜਨ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਵਾਰੀ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਨੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਰਫ਼ ਬਣਾਉਣਾ ਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੇ ਬਚਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਪਾਣੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਾਨੀਆ ਦਾ ਦੌਰ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬਰਫ਼ ਬਣ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖੇਡ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

- ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ

ਘੜਾ ਸਟਾਪੂ

ਇਹ ਖੇਡ ਅਮ ਕਰਕੇ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲਹੌਰ, ਕਸੂਰ, ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖੇਡੀ

ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੁੜੀਆਂ ਘੜੇ ਦੇ ਠੀਕਰੇ ਤੋਂ ਗੀਟੀ ਬਣਾ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਘੜੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਰਗਾ ਸਟਾਪੂ ਵਾਹ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਫਿਰ ਉਹ ਪੁੱਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇਤੂ ਕੁੜੀ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਚਿੱਤਰ ਅਨੁਸਾਰ ਗੀਟੀ ਜਾਂ ਡਿੱਕਰੀ ਸੁੱਟ ਕੇ ਇੱਕ ਲੱਤ ਤੇ ਦੱਖਦਿਆਂ ਉਸਨੂੰ ਠੁੱਡੇ ਮਾਰ ਕੇ ਸਾਰੇ ਡੱਬਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਆਖਰ ਡੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਡੱਬੇ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਖੇਡਦੇ ਸਮੇਂ ਜੇਕਰ ਡਿੱਕਰੀ ਲਕੀਰ ਤੇ ਅਟਕ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਦੋਵੇਂ ਪੈਰ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਲੱਗ ਜਾਣ ਤਾਂ ਵਾਰੀ ਕੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ-ਸਟਾਪੂ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵਾਰੀ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

-ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ

ਰੱਸੀ ਟੱਪਣਾ

ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਕੁੜੀਆਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਸੀ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਸਿਰਿਆਂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਰੱਸੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘੁੰਮਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਰੱਸੀ ਅੰਦਾਜ਼ਨ ਦੋ ਕੁ ਮੀਟਰ ਲੰਬੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਰੱਸੀ

ਘੁੰਮ ਕੇ ਜਦੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਉਸ ਉੱਤੇ ਟੱਪਦੀਆਂ ਹਨ। ਰੱਸੀ ਲਗਾਤਾਰ ਘੁੰਮਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਟੱਪਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਿਨਾਂ ਰੁੱਕੇ ਸਾਹ ਚੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਥੱਕ ਜਾਣ ਤੱਕ ਉਹ ਰੱਸੀ ਟੱਪਦੀਆਂ ਹਨ। ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਰੱਸੀ ਟੱਪਣ ਵਾਲੀ ਕੁੜੀ ਜੇਤੂ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੁੜੀਆਂ ਇੱਕ ਰੱਸੀ ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਸਿਰਿਆਂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਰੱਸੀ ਨੂੰ ਬੋੜ੍ਹਾ ਢਿੱਲਾ ਛੱਡਦਿਆਂ ਲਗਾਤਾਰ ਇੱਕੋ ਲੈਅ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਕ ਕੁੜੀ ਵਿਚਾਲੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਇਸ ਰੱਸੀ ਨੂੰ ਟੱਪਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਅਟਕਣ ਜਾਂ ਰੁਕਣ ਤੇ ਵਾਰੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

—ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ

ਲਾਲ ਸਾੜੀ, ਨੀਲੀ ਸਾੜੀ

ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਕੁੜੀਆਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਦੋ ਬਰਾਬਰ ਟੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਕਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਫਿਰ ਦੋਵੇਂ ਟੋਲੀਆਂ ਇੱਕ ਦੂਜੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੁੱਝ ਵਿੱਥ ਛੱਡ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਰੋਧੀ ਟੋਲੀ

ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਕੁੜੀ ਜਾਂ ਕੇ ਦੂਜੀ ਟੋਲੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਕੁੜੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਹੱਥ ਧਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਟੋਲੀ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਰਕੇ ਗਾਉਂਦੀ ਹੈ:

‘ਲਾਲ ਸਾੜੀ, ਨੀਲੀ ਸਾੜੀ ਆ ਜਾ,
ਮੱਥੇ ਤਿਲਕ ਲਗਾ ਜਾ।
ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਆਵੀਂ,
ਦੇਰ ਨਾ ਲਗਾਵੀਂ।’

ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ

ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਹੀ ਵਿਰੋਧੀ ਟੋਲੀ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਕੁੜੀ ਆ ਕੇ ਉਸ ਕੁੜੀ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਤਿਲਕ ਲਾ ਕੇ ਅਪੋਛਲੇ ਜਿਹੇ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੇ ਵਾਪਸ ਆ ਬੈਠਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਸ ਕੁੜੀ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਿਲਕ ਲਾਕੇ ਵਾਪਸ ਗਈ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਲੱਭਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਲੱਭ ਲਵੇ ਤਾਂ ਫੜੀ ਗਈ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਟੋਲੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਖਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਦੂਜੀ ਟੋਲੀ ਇਹੀ ਪ੍ਰੀਕਿਰਿਆ ਦੁਹਰਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੁੜੀ ਨਾ ਬੁੱਝੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਟੋਲੀ ਦੀ ਵਾਹੀ ਬੱਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਟੋਲੀ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਆਖ਼ਰ ਤੇ ਬਚ ਜਾਣ ਉਹ ਟੋਲੀ ਜੇਤੂ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਚਿੜੀ ਉੱਡ, ਕਾਂ ਉੱਡ

ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਦੋ ਬੱਚੇ ਆਹਮਣੇ-ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਦੂਸਰੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਉੱਡਣ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਹੇਠਾਂ

ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਰੱਖੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਬੱਚਾ ਜਦ ਚਿੜੀ ਉੱਡ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲਾ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਉਠਾ ਕੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਾਂ ਉੱਡ ਕਹਿਣ ਤੇ ਵੀ ਉਹ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁੱਛਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖਾ ਦੇਣ ਲਈ ਨਾ ਉੱਡਣ ਵਾਲੇ ਪੰਛੀ, ਜਨਵਰ ਜਾਂ ਵਸਤੂ ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਬੇਧਿਆਨੀ ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹੱਥ ਉੱਪਰ ਉਠਾ ਲਵੇ ਤਾਂ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲਾ ਬੱਚਾ ਉਸ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੜਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਤੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਬੱਚੇ ਨੇ ਇਸ ਕੁੱਟ ਰੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਥੱਲੇ ਸ਼ਕਾਨੀਆਂ ਦੇਣੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਾਰ ਖਾਲੀ ਜਾਣ ਤੱਕ ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਚੱਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਉੱਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵਾਰੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

- ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ

ਕਾਲੇ ਕੁੱਜੇ ਕੋਕਲੀ

ਲੁਕਾ-ਛਿਪੀ ਵਰਗੀ ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਆਮ ਕਰਕੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਚੱਠੀ ਹੋਈ ਕੰਧ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਖੁੰਢ, ਇੱਟਾਂ ਦੇ ਚੱਠੇ ਆਦਿ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਓਟ ਜਾਂ ਓਹਲਾ ਲੈ

ਕੇ ਖੇਡਦੇ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਦੋ ਬਰਾਬਰ ਟੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਖੇਡਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਫਿਰ ਦੋਵੇਂ ਟੋਲੀਆਂ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਇੱਕ-ਦੂਜੀ ਟੋਲੀ ਤੋਂ ਉਹਲਾ ਕਰਕੇ ਕੰਧ, ਖੁੰਢ ਜਾਂ ਚੱਠੇ ਆਦਿ ਦੇ ਉਹਲੇ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਨਿੱਕੀਆਂ-ਨਿੱਕੀਆਂ ਢੇਰੀਆਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਦੋਵਾਂ ਟੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਖਿਡਾਰੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ 'ਕਾਲੇ ਕੁੱਜੇ ਕੋਕਲੀ' ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਦੋਵਾਂ ਟੋਲੀਆਂ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਇਕ ਦਮ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਉਹ ਵਿਰੋਧੀ ਟੋਲੀ ਦੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਢੇਰੀਆਂ ਗਿਣਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਟੋਲੀ ਵੱਲੋਂ ਵੱਧ ਢੇਰੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਣ ਉਹ ਜੇਤੂ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

- ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਸੀ